

ELS GRANS CONCEPTES DE LA DOBLE OFICIALITAT EN LA LLEI 1/1998 DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Josep M. PUIG SALELLAS

Sumari

1. El concepte de llengua pròpia.	
a) Plantejament general.	L'Administració de l'Estat.
b) L'abast del concepte.	L'Administració de justícia.
c) La Llei de política lingüística.	Els fedataris.
Llengua única.	Els registres.
Llengua preferent.	Les empreses de relació oficial.
Llengua necessària.	Les empreses privades.
d) La publicació de les normes.	
2. La doble oficialitat.	
a) Plantejament general.	
b) La Llei de política lingüística.	
Les administracions catalanes.	
	3. La normalització lingüística.
	a) Plantejament general.
	b) La Llei de política lingüística.
	L'àmbit de la comunicació.
	L'etiquetatge.
	El règim sancionador.

M'agradaria en aquest treball examinar com aquells que, a parer meu, són els tres grans conceptes del nostre sistema de doble oficialitat, és a dir, el de llengua pròpia, el de llengua oficial i el de normalització lingüística, són tractats per la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística.*

Comencem, doncs, pel de llengua pròpia.

* *N. de l'E.*: Vegeu el text de la Llei a les pàgines 267-290 d'aquest número de REVISTA DE LLENGUA I DRET.

1. EL CONCEPTE DE LLENGUA PRÒPIA

a) *Plantejament general*

L'article 2 de la Llei és el precepte dedicat específicament a ell. Segons el seu apartat 1, «el català és la llengua pròpia de Catalunya i la singularitza com a poble».

La primera oració és, amb una redacció no exactament igual, en definitiva, invertint el subjecte de l'oració, el reflex de l'apartat 1 de l'article 3 de l'Estatut. Segons aquest, «la llengua pròpia de Catalunya és el català», seguint al peu de la lletra la del també article 3 de l'Estatut anterior de 1933, un text que sens dubte haurà estat transcendental en la matèria.

És a dir, com he dit alguna altra vegada, els parlamentaris de l'autonomia republicana no es devien sentir identificats amb el text de l'article 2 de l'Estatut de 1932, que simplement afirmava que «el català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya». Fins i tot, el contingut general del precepte inferioritzava la posició de la llengua catalana, en establir expressament que el castellà seria la llengua oficial en les relacions de Catalunya amb la resta d'Espanya i en les comunicacions de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya. Res més lluny, per tant, de la identificació entre llengua i institucions pròpies del territori i amb el territori mateix, que comporta sens dubte el concepte de propietat lingüística.

Establiren, doncs, la noció de llengua pròpia, que, després, fou recollida en l'anomenat Estatut de Sau, del qual, no sense dificultats, passà a l'actual article 3. És a dir, com és prou conegut, en l'Assemblea de parlamentaris que redactà el projecte final, el concepte decaigué inicialment i fou només a darrera hora, en una reelaboració del text ja votat, gràcies a la intervenció decidida de Ramon Trias Fargas, que restà incorporat definitivament.

La Llei 1/1998, però, completa el plantejament i, en una actitud en certa manera equiparable a la que, en relació amb l'Estatut de 1932, tingué l'Estatut interior de 1933, dóna un nou pas al front i estableix una primera conseqüència genèrica del concepte: la llengua catalana singularitza Catalunya com a poble. Resulta, per tant, un abast identificador de caràcter general, que ha de tenir les seves conseqüències jurídiques.

Cal, doncs, veure quines són.

b) *L'abast del concepte*

L'abast del concepte de llengua pròpia és doble. En un primer aspecte, ens movem estrictament dins del mateix concepte de propietat i, per tant, en aquell aspecte singularitzador, identificador del país, que recull l'article 1 citat. En segon lloc, en canvi, el concepte de llengua pròpia surt d'aquest marc estricte i es projecta sobre el de la doble oficialitat. És, en definitiva, un fet perfectament normal, car els elements que integren el nostre sistema de doble oficialitat no són compartiments estancs; existeix, en canvi, la permeabilitat.

De fet, com veurem, en sentit invers, també el concepte d'oficialitat es projecta sobre el de propietat i, malgrat que el català sigui la llengua de les institucions catalanes, amb l'abast que veurem tot seguit, el ciutadà, sobre la base del seu dret d'elecció lingüística, que és característic de la doble oficialitat, ha de ser atès en la llengua de la seva elecció. Per tant, aquella idea de propietat no situa l'Administració catalana al marge del deure de disponibilitat lingüística, que, evidentment, és també un concepte característic d'aquest nivell de l'oficialitat.

Però comencem per l'examen d'aquell aspecte de la identificació. Com he dit, ens movem aleshores en el nucli del concepte de propietat lingüística i, en ell, la llengua catalana:

a) Ha de ser la llengua *única* de les institucions catalanes. Per tant, la de les seves relacions internes, la de les que les institucions tenen entre elles, la del seu procediment administratiu i la de les relacions externes. I crec que la conclusió és lògica; és a dir, si un país té una llengua pròpia i unes institucions pròpies, també, la conseqüència no pot ser cap altra que la incidència general del primer concepte sobre el segon.

b) Ha de ser també la llengua *única* a l'hora d'identificar el territori. Per tant, és la llengua de la toponímia, la de les vies de comunicació urbanes i interurbanes, la de la retolació exterior.

Però, com he dit, el marc de la propietat lingüística i el de l'oficialitat no són compartiments estancs i, per tant, la propietat no limita el seu abast a aquella comesa identificadora. Es projecta també sobre aquell segon marc de l'oficialitat; d'aquí que, en un segon nivell, com a llengua pròpia, el català:

c) Ha de ser la llengua *preferent* a l'hora de resoldre les situacions de conflicte. Per exemple, si el legislador opta, com és el cas de Catalunya, per un sistema unitari d'ensenyament, a l'hora de determinar quina de les dues llengües oficials ha de ser la llengua vehicular.

Però també quan es tracta de resoldre els casos d'elecció divergent o inexistent. Hauria de ser el cas dels assentaments dels registres no administratius, si es presenta un document redactat en les dues llengües oficials alhora o en una llengua no oficial. O el dels documents públics, si els interessats no fan elecció lingüística o la fan divergent.

Ara bé, fins aquí la dinàmica del concepte de llengua pròpia ha estat determinant, sense, per tant, que restés espai per a una altra opció. És a dir, fins ara, el català ha de ser, per definició, llengua única o llengua prevalent, car ens movem en uns àmbits —l'institucional, el d'identificació del territori— en els quals només és important el concepte de propietat, o en uns altres on, si bé és important també el concepte d'oficialitat —situacions de conflicte—, aquest queda subordinat al de propietat.

Resta, però, encara un darrer àmbit, no definit *a priori*, per tant, que ha de determinar el legislador, situat també dins del concepte d'oficialitat, però sobre el qual, per raons d'oportunitat legislativa, hom pot considerar convenient de projectar la influència del tercer dels tres grans conceptes en joc: el de normalització. S'estableix aleshores una situació de favor per a la llengua que cal normalitzar, que és precisament la pròpia, i el dret d'elecció lingüística del ciutadà es limita: pot escollir només entre un text doble o un text només en la llengua pròpia del país, sense l'opció del castellà sol.

En darrer terme, és una situació emparada no només pel precepte normalitzador de l'article 3.3 de l'Estatut, sinó també pel deure de protecció especial que, de la mateixa manera, l'article 3.3, ara de la Constitució, imposa a les institucions. Per tant, el català:

d) És la llengua *necessària*, eventualment, com he dit, al costat de l'altra llengua oficial, en aquells àmbits que, per aquell abast normalitzador, el legislador consideri convenient.

Diríem, per cloure aquest apartat introductori, que la declaració de propietat lingüística de l'article 3 de l'Estatut no és una declaració ajurídica, de connotacions només històriques o només culturals, en el sentit més reduït del mot. S'integra, en canvi, en el conjunt del sistema català de doble oficialitat, influenciant-lo de manera important, com a mínim, en el triple sentit indicat. I en aquesta dimensió jurídica ja no és aliena avui la mateixa jurisprudència del Tribunal Constitucional.

Concretament, la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, en el seu fonament jurídic 21, recollint criteris de l'anterior Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, afirma que «*el catalán, lengua propia de Cataluña, es lengua oficial en el territorio de la Comunidad Autónoma en virtud del artículo 3.2 CE y el art. 3 del EAC y, en lo que aquí interesa, es*

también la lengua de la Generalidad y de la Administración territorial catalana, de la Administración local y de las demás corporaciones públicas dependientes de la Generalidad (art. 5.1 de la Ley 7/1983). Lo que indudablemente incluye la Administración educativa, de la que dependen los centros docentes radicados en Cataluña, en virtud de la competencia asumida en el art. 15 del EAC».

No hi ha dubte, doncs, que la jurisprudència constitucional recull, de manera implícita i explícita, d'una banda, la connexió entre propietat i oficialitat —«*el catalán, lengua propia de Cataluña, es lengua oficial*»— i, de l'altra, aquella virtualitat jurídica de la propietat lingüística.

c) *La Llei de política lingüística*

Examinem ara com aplica la Llei 1/1998 aquests conceptes en el seu articulat.

Llengua única

La Llei aplica correctament la nota d'exclusivitat a la *toponímia*. En aquest sentit, l'article 2.2, en la seva lletra *a*, al final, afirma que el català n'és la llengua pròpia i, més endavant, l'article 18.1 confirma aquell caràcter exclusiu: «els topònims de Catalunya tenen com a única forma oficial la catalana, d'acord amb la normativa lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans», naturalment, amb l'excepció dels topònims aranesos.

L'aplica també, però amb algun matís que veurem tot seguit, a l'*àmbit institucional*. En aquest sentit, l'article 2.2, en la mateixa lletra *a*, utilitza una fórmula prou àmplia, que abasta fins i tot les empreses i els serveis públics i els mitjans de comunicació institucionals. De fet, però, el desenvolupament de la matèria és als articles 8, 9.1 i 10.1, amb una literalitat no del tot coincident.

Deixo de banda l'article 8, relatiu a la publicació de les normes, que, atesa la importància de la matèria i el tractament que en fa la Llei, comentaré més endavant, de manera especial. Quant a l'article 9.1, es refereix a la resta d'activitats institucionals de les administracions de Catalunya, entesa aquesta expressió en sentit ampli, però amb exclusió del procediment administratiu, del qual s'ocupa l'article 10. El precepte de l'article 9 cita:

— La Generalitat; per tant, d'acord amb l'article 29 de l'Estatut, el Parlament, el president d'aquella i el Govern.

- Les administracions locals; per tant, els ajuntaments, els consells comarcals i les diputacions.
- Les corporacions públiques de Catalunya; per tant, entre d'altres, els col·legis professionals, les acadèmies i les cambres.
- Les institucions, terme genèric que comprèn totes les entitats anteriors, però també, per exemple, les universitats, que són objecte d'una referència especial a l'apartat 3 del mateix article, sense distinció de les públiques i les privades.

L'article distingeix en aquest àmbit entre, d'una banda, les actuacions internes i les relacions entre institucions i, de l'altra, les relacions externes o, més exactament, les comunicacions i les notificacions adreçades a persones físiques i jurídiques radicades en l'àmbit lingüístic català, per tant, no només dins de Catalunya.

Al primer aspecte —actuacions internes, relacions interinstitucionals—, hom hi aplica correctament la nota d'exclusivitat: «han d'emprar el català», amb una expressió clarament imperativa. En canvi, en les relacions externes, l'expressió és diferent: «han d'emprar normalment», amb la qual cosa s'admet, encara que per via d'excepció, l'ús del castellà. I, a més, sempre en aquest marc de les comunicacions i notificacions, resta salvat expressament «el dret dels ciutadans i ciutadanes de rebre-les en castellà, si ho demanen», aspecte que serà comentat tot seguit.

L'article 10.1 es refereix més concretament, com he dit, als procediments administratius, en plural, i fa referència expressament a:

- L'Administració de la Generalitat.
- Les administracions locals.
- Les altres corporacions de Catalunya, terme que entenc que cal interpretar en sentit ampli i, per tant, a tall d'exemple, com a comprensiu també de les universitats.

Doncs bé, la Llei torna aquí al concepte d'exclusivitat: «s'ha d'emprar el català». Hom preveu expressament, però, el dret dels ciutadans a presentar documents i a fer manifestacions en castellà, així com, «si ho sol·liciten, a rebre les notificacions en castellà» també. Evidentment, no cal objectar res als dos primers drets, conseqüència ineludible del sistema de doble oficialitat. Una altra cosa, en canvi, és el dret a sol·licitar les notificacions en castellà, com veurem tot seguit.

El marc es completa amb l'article 35.1, relatiu a la publicitat institucional de la Generalitat i les administracions locals, llurs empreses públiques i concessionàries i les altres institucions i corporacions catalanes de dret públic. En ella «s'ha d'utilitzar de manera general el català».

* * *

El sistema descrit em sembla correcte en línies generals. Excepcuària, en primer lloc, aquella aplicació només de la nota de normalitat a les comunicacions i a les notificacions institucionals, prevista a l'article 9.1, que en constitueix una excepció inadequada.

Dit d'una altra manera: la previsió alternativa d'ús preceptiu del català, que és el criteri que entenc correcte, car ens trobem en el marc de la propietat lingüística, no exclou sens dubte la possibilitat d'una aplicació àgil de la norma, que admeti les adaptacions necessàries, sempre, però, com a fets excepcionals. Per tant, la recepció expressa pel legislador del requisit només de normalitat em sembla excessiu.

En segon lloc, faria una excepció també per al dret reconegut als ciutadans a rebre les comunicacions i les notificacions de l'article 9.1 i les notificacions de l'article 10.1 també en castellà, que crec que no encaixa amb el concepte d'oficialitat d'una llengua, en aquest cas, la catalana. És a dir, l'oficialitat comporta la impossibilitat per part del ciutadà d'allegar ignorància de qualsevol manifestació dita o escrita en llengua oficial, llevat del cas d'indefensió. I és evident que la fórmula del text legal va més enllà d'aquesta, car qualsevol ciutadà, qualsevol que sigui la seva relació de coneixement amb la llengua catalana, podrà demanar la traducció.

En el sentit indicat, el Tribunal Constitucional, en la Sentència 82/1985, de 26 de juny, fonament jurídic segon, ens indica que *«aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la regulación que hace de la misma permite afirmar que es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos pasivos, con plena validez y efectos jurídicos»*.

I és evident que aquests subjectes passius són els ciutadans, als quals, però, excepcionalment, és a dir, precisament en l'esmentat cas d'indefensió, aquest Tribunal reconeix el dret a interpretar, en definitiva, a traducció, en la Sentència 74/1987, de 25 de maig, fonament jurídic 3.

Resta clar, doncs, que, en puritat, aquell dret a exigir la traducció institucional, que il·limitadament admet ara la Llei, és un plus que només pot te-

nir l'explicació en l'existència avui a Catalunya d'un sector social que encara pot experimentar dificultats a l'hora d'entendre un text en català. Però és evident que el problema, salvant sempre la indefensió, s'hagués pogut resoldre per la via del dret transitori.

Llengua preferent

La nota de preferència es recull a la lletra *a* de l'article 2.2, quant a l'ensenyament, i es reproduïx a l'article 20.1, en establir que «el català, com a llengua pròpia de Catalunya, ho és també de l'ensenyament, en tots els nivells i modalitats educatius».

Es tracta d'una actitud lingüística que, com ja he apuntat, és conseqüència de la concepció unitària de l'ensenyament, que és l'opció que fa el legislador català, segons que resulta de l'article 21.5 de la mateixa Llei 1/1998, al marge de les modalitats que, especialment en relació amb l'ensenyament universitari, resulten del text de la mateixa Llei. D'altra banda, com hem vist, és una actitud assumida, precisament a partir del concepte de llengua pròpia, pel mateix Tribunal Constitucional, en aquella Sentència 337/1994.

També, en la nota de preferència, cal situar-hi el precepte de l'article 14.3, relatiu als documents públics. Segons aquest, «si no s'escull expressament la llengua» pels atorgants, «el document es redacta en català». La solució, doncs, és correcta; en canvi, entenc que no ho és la de l'apartat 2 del mateix article, que resol el cas de discrepància lingüística amb la redacció del document en les dues llengües. S'hauria d'haver optat també pel criteri de la preferència de la llengua pròpia.

I igualment succeeix en el cas de l'article 17.2, relatiu als registres no administratius. Es tracta de la presentació d'un document redactat en les dues llengües oficials i hom preveu la seva inscripció «en la llengua indicada per qui el presenti al registre». La solució és especialment estranya en els casos, que són majoria, de presentació per una persona que no sigui atorgant.

Llengua necessària

Resta, finalment, la nota d'ús necessari de la llengua pròpia, basat, com he dit, en un criteri d'oportunitat, ponderada pel legislador. Es tracta, a més, com he dit també, d'una perspectiva estrictament normalitzadora, que es reflecteix:

- En l'article 15.5, en relació amb els xecs, els pagarés, els talonaris i els altres documents oferts per les entitats financeres a llurs clients.
- En l'article 17.6, en relació amb els formularis i els altres impresos que estiguin a la disposició del públic a les oficines dels registres no administratius.
- En l'article 31.1, quant a la retolació i les comunicacions megafòniques de les empreses i entitats públiques o privades que ofereixin serveis públics.
- En el mateix article, a l'apartat 2, quant a les comunicacions i les notificacions escrites, incloses les factures i els altres documents de tràfic, adreçades per aquelles empreses i entitats a persones residents a Catalunya.
- En l'article 32.3, en relació amb la senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix i els documents d'oferta de serveis, en els establiments oberts al públic.
- En l'article 33, en matèria de retolació, avisos i documentació adreçats al públic, quant a les empreses concertades o amb conveni de col·laboració amb la Generalitat o amb les corporacions locals de Catalunya, o beneficiàries dels seus ajuts o subvencions.
- En l'article 34.2, en relació amb les dades obligatòries i les informacions voluntàries en productes catalans amb denominació d'origen, comarcal o de denominació de qualitat, i en productes artesanals que es distribueixin en l'àmbit territorial de Catalunya.
- En l'article 36.4, quant als rètols i les informacions de caràcter fix a l'interior dels centres laborals, adreçats a les persones que hi treballin.

Hom podria discutir si la llista d'àmbits escollits pel legislador per a l'aplicació normalitzadora de la nota de necessitat és o no suficient. Però crec que aquesta no és una qüestió que hagi de ser tractada aquí; sí que objectaria, en canvi, l'aplicació només d'aquesta nota a la retolació exterior, que entenc que, atès el seu caràcter de fet identificador del territori, la que li correspon és la d'exclusivitat. El català, doncs, n'hauria de ser llengua única.

d) *La publicació de les normes*

Com he dit abans, crec que el criteri que la Llei aplica a la publicació de les normes és erroni. En realitat, però, el seu text és tributari del de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, que no

seguí el sistema que resulta de l'Estatut i que —ignoro per quina causa— no s'ha volgut recuperar.

L'Estatut, en l'article 33.2, relatiu a les lleis, preveu simplement una publicació principal al *Diari Oficial de la Generalitat* i una altra al *Butlletí Oficial de l'Estat*, tot indicant, en el seu darrer incís, que «la versió oficial castellana serà la de la Generalitat». I és evident aquell caràcter de principal del text català del *Diari Oficial*, car és l'únic en relació amb el qual s'estableix un termini de publicació —quinze dies— i, sobretot, el que determina l'entrada en vigor de la llei. En definitiva, la seva publicació, en el sentit jurídic del mot.

Per tant, del text de l'article 33 no es dedueix la necessitat d'una publicació doble i molt menys, si aquesta ha de tenir lloc, l'atribució d'igual transcendència jurídica als dos textos. Simplement, en resulta l'existència d'un text bàsic en català, que es publica al *Diari Oficial de la Generalitat*, i d'una versió al castellà, que, per tant, no és més que la traducció del text català, que és el principal.

Si aquella versió oficial a la qual fa referència el darrer incís de l'article estatutari és la que ha de publicar-se al *Butlletí Oficial de l'Estat* o, en canvi, és només una traducció per publicar en una edició catalana del *Diari Oficial* —que no està prevista a l'article 33—, és un aspecte que no pot entrar en el concepte jurídic de publicació de la norma. Aquesta, sempre en el sentit jurídic del mot, només pot fer-se en la redacció aprovada pel Parlament, que és precisament la catalana. Entre d'altres raons, perquè, segons l'article 2.2 de la Llei, com hem vist el català és «la llengua de totes les institucions de Catalunya» i, per tant, de la primera d'elles: el Parlament.

En termes similars es pronuncia l'article 37.4 de l'Estatut, amb relació a les normes d'abast inferior al de Llei, emanades del Govern o de l'Administració de la Generalitat. De fet, el seu text és encara més clar: la publicació al *Diari Oficial de la Generalitat* serà suficient, de forma que, en relació amb la publicació en el *Butlletí Oficial de l'Estat*, «caldrà atènyer-se a allò que disposi la norma corresponent de l'Estat». I no cal dir que aquella publicació —també en el sentit jurídic del mot— en el *Diari Oficial*, per raó d'aquell article 2.2 de la Llei, s'ha de fer en català.

Aquest sistema fou alterat per la Llei 7/1983, que, en l'article 6, tant en relació amb les lleis, apartat 1, com en relació amb les altres normes, apartat 2, preveu la publicació doble i simultània en el *Diari Oficial de la Generalitat*, establint, per bé que només en relació amb les lleis, que el Parlament en faria la versió oficial castellana i que «en cas d'interpretació dubtosa, el text català serà l'autèntic».

Però, com és sabut, la Sentència 83/1986, de 26 de juny, del Tribunal

Constitucional, declarà la inconstitucionalitat d'aquest últim text. El fonament jurídic tercer, en un raonament ideològic, allega sobre això ni més ni menys que *«la seguridad jurídica (art. 9.3 de la CE) y los derechos a la tutela judicial efectiva de los ciudadanos (art. 24.1 de la CE) que, sin tener el deber de conocerla, pueden alegar el conocimiento (sic) de una de las lenguas oficiales, aquella a la que se da prioridad en cuanto a la interpretación de las leyes publicadas en forma bilingüe, máxime cuando las leyes del Parlamento catalán pueden llegar a surtir efectos fuera del ámbito territorial de Cataluña»*.

Sobre aquesta base tan poc consistent, que no és el moment de comentar, a la qual s'afegeix pel Tribunal la competència estatal exclusiva en matèria d'aplicació de les normes i, per tant, en la de la seva interpretació, s'inconstitucionalitza el precepte. Al final, doncs, els dos textos, l'original català, que és l'emanat directament del Parlament, i la versió castellana, que és un simple acte administratiu de traducció, assoleixen el mateix rang jurídic.

El legislador de 1998 tenia l'oportunitat de rectificar aquesta situació, tot retornant al plantejament estatutari. S'ha inclinat, en canvi, per reproduir el text de 1983 i suprimir, com és fins a cert punt natural, atès el text de la Sentència citada, aquella referència interpretativa. Al final, doncs, l'article 8 de la Llei, en els seus dos apartats, l'1, relatiu a les lleis, i el 2, relatiu a les normes reglamentàries, consagra aquell sistema anormal de publicació, tot contradint l'afirmació de propietat lingüística que, en relació amb les institucions catalanes, fa el seu article 2.2.

2. LA DOBLE OFICIALITAT

a) *Plantejament general*

Com és sabut, l'oficialitat de la llengua catalana, enunciada per l'article 3.2 de la Constitució, esdevé realitat en l'article també 3.2 de l'Estatut. Però, com és sabut igualment, aquesta declaració d'oficialitat té lloc amb la introducció prèvia pel segon del concepte acabat d'examinar de llengua pròpia, que dóna lloc sens dubte a una presentació desigual de les dues oficialitats.

Aleshores, l'establiment del sistema de doble oficialitat es fa amb una redacció diferenciada, de forma que «l'idioma català és l'oficial de Catalunya», per tant, amb una redacció —amb l'article «el»— identificadora, que, com hem vist, segueix també aquell article 2.1 de la Llei 1/1998, apta fins i tot per a un plantejament d'oficialitat exclusiva. En canvi, el castellà és oficial per tal com és «oficial a tot l'Estat espanyol».

Diríem, doncs, que el català és llengua oficial per una raó interna, que

no és altra que la seva condició de llengua pròpia, mentre que el castellà ho és per una raó externa. Si recordem que l'article 3.2 de la Constitució fa text determinant l'Estatut, a l'hora d'establir el règim al qual m'estic referint, aquesta redacció tan matisada assoleix tota la seva entitat.

Ara bé, més enllà d'aquestes observacions i amb el matís exposat, la situació de doble oficialitat es fa en relació de simetria, de la qual resulten, per a cada una de les dues llengües, les notes de:

a) *Autonomia*; per tant, cada llengua és oficial per ella mateixa, sense necessitat de textos dobles ni de traduccions.

b) *Indivisibilitat*; per tant, cada llengua és oficial a tot el territori i en tots els seus àmbits.

Per això el sistema ha de ser qualificat de doble oficialitat, més que de cooficialitat, expressió aquesta última que comporta un cert to de cooperació entre les dues llengües, que no és cert. En qualsevol cas, el que sí que és incorrecte és el plantejament que sol fer el Tribunal Constitucional, quan qualifica el castellà de llengua oficial i la llengua territorial, de cooficial només. Quan és així que, on hi ha dues llengües oficials, tan cooficial —si aquest és el terme que es vol usar— és el castellà com la llengua territorial.

Resta, finalment, una observació a fer: si en el nivell de la propietat el fet rellevant, a part del territori, és l'institucional, en el de l'oficialitat, ho és el ciutadà. Ell és, doncs, qui escull la llengua de la relació, en l'exercici d'un dret que té el seu suport últim en l'article 14 de la Constitució: el d'elecció lingüística. És a dir, ningú no pot ser discriminat per raó de llengua, encara que la referència a aquesta no es compregui expressament en la lletra d'aquell precepte constitucional.

En el revers, la conseqüència és òbvia: la plena disponibilitat del sistema. I, quan es parla de sistema, hom s'està referint no només al sector públic, per tant, a les administracions, sinó, a més, a tot l'àmbit privat que va des de les empreses als despatxos professionals; en definitiva, al que podríem denominar globalment de *sistema general d'oferta al públic*.

Amb la qual cosa he fet referència als dos principis fonamentals del nostre sistema de doble oficialitat: el d'elecció lingüística i el de disponibilitat.

b) *La Llei de política lingüística*

La Llei 1/1998 s'ocupa de l'oficialitat en l'article 3. Segons el seu apartat 1, «el català és la llengua oficial de Catalunya, com també ho és el cas-

tellà». El text, per tant, es correspon amb el de l'article 3.2 de l'Estatut, però no en la seva literalitat. Concretament, aquell distanciament estatutari en relació amb l'oficialitat de la llengua castellana, que deriva de la seva oficialitat del fet de ser oficial a l'Estat, no apareix en la Llei.

De fet, però, la qüestió té un interès relatiu. Al capdavant, com estableix la primera frase del text articulat de la Llei, al seu article 1.1, «l'objecte d'aquesta Llei és el desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya», que, per tant, continua sent el text determinant. Allò que sí que interessa, en canvi, és que aquell article 3 recull clarament l'impacte de la doble oficialitat en la posició del ciutadà: aquell dret d'elecció lingüística.

Així succeeix en l'apartat 2, en un sentit doble. D'una banda, amb l'afirmació que «els actes jurídics fets en qualsevol de les dues llengües oficials tenen, pel que fa a la llengua, plena validesa i eficàcia». De l'altra, amb l'afirmació que una i altra llengua «poden ser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense discriminació».

Aquesta formulació i, concretament, aquesta exclusió expressa de discriminació comporten, com a conseqüència lògica, aquell altre gran efecte de la doble oficialitat: aquella disponibilitat del sistema, en la qual no pot incidir evidentment el fet que l'article 3.1 de la Constitució afirmi el deure de conèixer el castellà.

Com he tingut ocasió de comentar altres vegades, i ara no hi insistiré, no es tracta d'un deure jurídic, sinó d'una altra cosa prou diferent: simplement d'aquella impossibilitat d'allegar ignorància d'una llengua determinada, i això té lloc no per un privilegi de la llengua castellana, sinó precisament per la condició mateixa de llengua oficial que hi concorre. Però, en el cas no acceptat que estiguéssim davant d'un real deure jurídic, aquest no incidiria en el sistema; és a dir, aquest deure es mouria en un nivell diferent i no interferiria el dret d'elecció que té el ciutadà pel fet mateix de tenir dues llengües oficials a l'abast.

O allò que és igual: en el marc estricte de la doble oficialitat, com he reiterat, el protagonista de la relació és el ciutadà, que és qui escull la llengua. D'aquí que la disponibilitat abasti, segons que resulta de la Llei:

- Les administracions catalanes i de l'Estat.
- L'Administració de justícia, els fedataris i els registres no administratius.
- La resta d'aquell sistema general d'oferta al públic i, per tant, les empreses, els establiments o els despatxos professionals.

Ara bé, la regulació dels dos àmbits primerament indicats, amb excepció de l'Administració autonòmica, posa sobre la taula el problema de la competència. És a dir, si la competència en matèria de normalització lingüística és de caràcter transversal, i afecta, per tant, qualsevol matèria, sigui aquesta de competència estatal o de competència autonòmica, res no caldrà oposar a la normativa que s'examinarà tot seguit. En cas contrari, és a dir, si la competència fos funció de la que es tingui per raó de la matèria, la solució hauria de ser diferent.

Cal, doncs, examinar primerament la regulació que el legislador fa d'aquell àmbit oficial, que és on realment sorgeix el problema. Després ja parlarem de la competència.

Les administracions catalanes

S'hi refereix l'article 10.1 de la Llei, en aquella regulació que hem vist del procediment administratiu. Com hem vist també, malgrat que aquest s'ha de seguir en català, de manera expressa es reconeix el dret dels ciutadans a presentar documents i a fer manifestacions en castellà. I, si no es fa el reconeixement quant a la llengua catalana, és perquè, com hem vist, aquesta és precisament la llengua del procediment.

El marc es completa amb l'article 11.1, que, pel que fa a la disponibilitat lingüística, preveu la capacitació del personal administratiu al servei de les administracions de Catalunya, de manera que «el faci apte per a desenvolupar les funcions pròpies del seu lloc de treball».

És evident que el detall és superior al de la Llei 7/1983, per bé que, en realitat, l'essència de la normativa actual es correspon amb el text de l'article 5 de la Llei de 1983. De fet, però, la Llei 1/1998, com hem vist, és més minuciosa en la determinació de la llengua de les actuacions, sempre en allò que afecta les administracions autonòmica i local. No ho feia la Llei anterior, l'article 5.2 de la qual, en canvi, es remetia a una regulació ulterior. És a dir, el Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regulava l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, i l'article 5 de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, ara modificat parcialment —amb encert, atesa la seva insuficiència inicial— per la disposició final de la Llei 1/1998.

L'Administració de l'Estat

La Llei es refereix a l'Administració de l'Estat en l'article 12. El seu apartat 1 declara la validesa i l'eficàcia de les actuacions administratives en qualsevol de les dues llengües oficials, afegint l'apartat 2 que «tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de l'Estat a Catalunya en qualsevol de les dues llengües oficials i a ésser atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció».

Com he dit, podria suscitar-se aquí aquell aspecte competencial, car és obvi que la regulació de l'Administració de l'Estat és competència d'aquest, segons l'article 149.1.18 de la Constitució. En realitat, però, l'afirmació de l'article 12.2 és una obvietat; on la qüestió apareix amb més entitat és en un altre aspecte del mateix article. Concretament, en l'afirmació de l'apartat 1, segons la qual són vàlides les actuacions fetes en qualsevol de les dues llengües oficials.

És a dir, filant prim, a part de l'aspecte competencial, fins i tot caldria veure fins a quin punt l'afirmació està en la línia de l'article 3.1 de la Constitució, segons el qual, *«el castellano es la lengua española oficial del Estado»*. Afirmació que la Sentència del Tribunal Constitucional de 26 de juliol de 1981, en el seu fonament jurídic 5, entengué precisament en el sentit que el castellà és la llengua d'*«el conjunto de las instituciones generales o centrales y sus órganos periféricos, contraponiendo estas instituciones a las propias de las comunidades autónomas y otros entes territoriales autónomos»*.

De fet, però, el règim de la Llei 1/1998 coincideix pràcticament amb el de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. L'article 36 d'aquesta, si bé parteix, com a regla general, de l'ús del castellà com a llengua del procediment, preveu tot seguit el cas que les persones interessades utilitzin l'altra llengua, on n'hi hagi dues d'oficials. Aleshores, el procediment s'ha de tramitar precisament en aquesta llengua.

L'Administració de justícia

Aquells dos criteris de l'article 12 són reiterats per l'article 13, amb una redacció gairebé idèntica, en relació amb l'Administració de justícia.

Ara bé, a fi de facilitar la disponibilitat lingüística corresponent, l'apartat 5 de l'article preveu, a més, que, en la provisió de places del personal al servei de l'Administració de justícia dependent de la Generalitat, s'han d'aplicar els criteris que aquell article 11 preveu per al personal al servei de

la seva Administració, quant al coneixement de la llengua catalana, «en els termes que siguin establerts per reglament».

Val a dir que, a més, l'apartat 4 aplica, als tribunals eclesiàstics i arbitrials, aquella validesa dels actes i aquell dret a comparèixer, qualsevol que sigui la llengua emprada, cosa que no feia la Llei 7/1983.

És evident que, més enllà d'aquesta última referència, la regulació exposada és similar a la de l'article 9 de la Llei anterior, llevat, però, d'aquella al·lusió al personal auxiliar al servei de l'Administració de justícia dependent de la Generalitat, de l'apartat 5, fruit sens dubte del traspàs corresponent de serveis, que evidentment no existia el 1983.

Naturalment, també aquí hom podria plantejar la qüestió competencial, atesa la competència exclusiva que té l'Estat en matèria de justícia, segons l'article 149.1.5 de la Constitució. Ja he dit, però, que tractaré aquest aspecte més endavant; allò que interessa, en canvi, és que el dret d'elecció lingüística exposat, de fet, no s'allunya del de l'article 231 de la Llei 6/1985, d'1 de juliol, orgànica del poder judicial.

És a dir, si bé l'apartat 1 d'aquesta Llei afirma que els jutges, els magistrats, el Ministeri Fiscal, els secretaris i els funcionaris han d'usar el castellà, «*lengua oficial del Estado*», cal deduir que el precepte limita el seu abast al territori amb una sola oficialitat. La raó sembla evident: l'apartat 2 admet l'ús per tots aquells funcionaris de l'altra llengua, on n'hi hagi dues d'oficials, certament que amb una reserva: «*si ninguna de las partes se opusiese, alegando desconocimiento de ella que pudiese producir indefensión*». Però no pot dir-se que aquesta qüestió, que crec que tampoc no és ara el moment de comentar, afecti el fons de la qüestió.

A més, l'apartat 3 de la citada Llei orgànica completa el sistema, en afirmar el dret de les parts, dels seus representants i els qui els dirigeixin, dels testimonis i els pèrits a usar qualsevol de les dues llengües, que és precisament allò que diu l'article 13 de la Llei 1/1993. Per tant, l'única particularitat d'aquesta és el dret reconegut a l'article 12.3 a rebre testimoniances en qualsevol de les dues llengües, que no crec que hagi de crear cap problema conceptual.

Els fedataris

L'article 14 s'ocupa dels documents públics i, per tant, de l'actuació documentadora dels fedataris; és a dir, fonamentalment, dels notaris i dels corredors de comerç. Segons l'apartat 1, són vàlids els documents qualsevol que sigui la llengua de l'atorgament, i l'apartat 2 preveu que es redactaran

«en la llengua oficial que esculli l'atorgant o, si n'hi ha més d'un, en la llengua que acordin», en una aplicació perfecta del dret d'elecció lingüística.

A fi de garantir aquest dret, l'apartat 3 estableix que «s'ha de preguntar explícitament als atorgants la llengua que escullen», de forma que, en defecte d'elecció, en una aplicació correcta també de la nota de preferència de la llengua pròpia, el document es redactarà en català. En canvi, com ja he comentat, la Llei, indègudament a parer meu, no aplica aquesta nota al cas d'elecció divergent, car, aleshores, la redacció del document es farà en les dues llengües, segons aquell apartat 2.

El legislador s'ocupa també aquí de la disponibilitat lingüística, però no en relació amb els fedataris, com correspondria. L'apartat 5 de l'article 14 es refereix impersonalment als despatxos i diu que «han de comptar amb personal que en tingui un coneixement adequat i suficient per a exercir les funcions pròpies del seu lloc de treball», al·ludint a les dues llengües.

Deixant de banda el fet que, segons com es miri, també el fedatari pot integrar-se en el concepte de personal, l'omissió és particularment rellevant en relació amb els notaris, atès que aquests, segons l'article 193 del Reglament notarial, «*darán fe de haber leído a las partes y a los testigos instrumentales la escritura íntegra o de haberles permitido que la lean, a su elección*».

De fet, almenys en allò que fa referència als documents notarials, aquesta regulació reproduïx la del Decret 125/1984, de 17 d'abril, pel qual es regula l'ús de la llengua catalana en les escriptures públiques, amb unes particularitats que ara tampoc no és el moment de comentar. Per exemple, en l'incertada eliminació, a l'apartat 4, de la necessitat de protocolitzar les traduccions, en el cas d'expedició de còpies en llengua diferent a la de la matriu.

I precisament aquesta referència a aquell decret soluciona aquí els problemes que podria suscitar la competència estatal exclusiva de l'article 149.1.8 de la Constitució, en matèria d'instruments públics. És a dir, la regulació continguda en aquell Decret, que fou impugnada pel Govern de l'Estat, fou abonada per la Sentència 74/1989, de 24 d'abril, del Tribunal Constitucional, a la qual m'hauré de referir seguidament.

Els registres

En tracta l'article 17, que comença declarant que «són vàlids els assentaments registrals fets en qualsevol de les dues llengües oficials», text que evidentment no limita la seva referència als registres no administratius, al

revés d'allò que farà l'apartat 2 de l'article. Per tant, d'acord amb la lletra del precepte, la discrepància eventual entre la llengua en la qual, d'acord amb la normativa que reguli el registre en qüestió, s'havia de redactar un assentament i aquella en la qual, al final, aquest es redacta efectivament no n'afecta la validesa.

El precepte que cal considerar, però, és el d'aquell apartat 2, que estableix que, en els registres no administratius, «els assentaments s'han de fer en la llengua oficial en què és redactat el document o en què es fa la manifestació». Evidentment, es tracta dels registres de transcendència jurídica i, principalment, del Registre Civil, del Mercantil i del de la Propietat, cap d'ells de competència autonòmica, en allò que afecta la seva regulació substantiva.

El fet és important. En primer lloc, per tal com representa un gir de cent vuitanta graus, enfront de la posició adoptada pel legislador de 1983, que, seguint les orientacions marcades curiosament pel Consell Consultiu, en el Dictamen 35/1983, es limità a regular els registres públics dependents de la Generalitat, en l'article 11. Els registres de dependència estatal, doncs, foren objecte de la disposició addicional única, que preveia la promoció de la seva normalització lingüística, «d'acord amb els òrgans competents».

De fet, en el Dictamen 203/1997, que és l'emès en ocasió de la Llei vigent, apartat iv, número 4, l'òrgan consultiu ha adoptat una posició similar. Recomanava una redacció —que encertadament no acceptà el legislador— segons la qual «la Generalitat impulsarà la modificació normativa corresponent segons el que estableix la disposició addicional sisena», que ha acabat essent la setena i que, en allò que ara interessa, recomana l'impuls de «la modificació legislativa de normes estatals que siguin un obstacle per a l'ús del català».

Però, en segon lloc, el fet és important perquè altera el règim establert pel legislador estatal, quant als registres Civil i Mercantil. En efecte, l'article 298, ordinal 6è, del Decret de 14 de novembre de 1958, que conté el Reglament per a l'aplicació de la Llei del Registre Civil, considera defecte formal l'extensió dels assentaments en idioma diferent del castellà. I l'article 36.1 del Decret 1897/1989, de 29 de desembre, pel qual s'aprova el reglament del Registre Mercantil, molt més directe, ordena l'extensió dels assentaments precisament en aquesta llengua. Alteració que és més notòria quant a aquest darrer precepte, car ben recentment havia estat declarat constitucional per la Sentència 87/1997, de 24 d'abril, com veurem.

El cas del Registre de la Propietat és diferent. Cap precepte de la seva normativa —per tant, ni la Llei hipotecària ni el seu Reglament— estableix res sobre això. Naturalment, partint de la base que l'article 37 del Regla-

ment hipotecari, aprovat per Decret de 14 de febrer de 1947, que pressuposa la inscripció en castellà, és un precepte preconstitucional, en el temps i quant al contingut.

En aquest darrer sentit, n'hi ha prou de veure la terminologia emprada. És a dir, en referir-se a «*la inscripción de los documentos no redactados en idioma español*», alludeix als documents «*redactados en latín y dialecto de España o en letra antigua o que sea ininteligible para el registrador*».

* * *

Encara que sistemàticament potser no sigui el lloc més convenient, entenc que l'examen de la qüestió competencial en matèria de normalització lingüística és especialment interessant en aquest àmbit dels registres de competència estatal, per allò que acaba de ser indicat: la ben recent publicació d'aquella Sentència 87/1997. Aquesta és, doncs, la raó de la seva col·locació en aquest moment del treball.

Naturalment, l'actuació sobre els registres esmentats i, en general, l'actuació normalitzadora sobre àmbits de competència estatal pressuposa la competència autonòmica necessària sobre això. Vol dir, per tant, que la materialització del triple mandat contingut en l'article 3 de l'Estatut, que veurem, és inimaginable sense una legitimació per dictar la normativa corresponent. En definitiva, com queda dit, és inimaginable sense una competència normativa, malgrat que aquell article no figure en el títol primer de l'Estatut, que és el dedicat pròpiament a les competències.

Es tractaria, doncs, d'una competència transversal i, per tant, no per raó de la matèria, en la línia d'allò que havia apuntat la Sentència 82/1986, de 26 de juny, en afirmar, en el seu fonament jurídic quart, que, «*de cuanto llevamos dicho en este fundamento se desprende que la competencia que al Estado otorga el artículo 149.1.1 de la Constitución no se opone a la que para las comunidades autónomas se deriva del artículo 3.2 de la Constitución y de sus respectivos estatutos de autonomía*».

De fet, el fonament jurídic sisè establí un matís lògic: la competència autonòmica, que reiterava, abastava «*el alcance inherente del concepto de cooficialidad*», amb la lògica reserva de «*la ordenación concreta de su puesta en práctica*», que, si la competència era de l'Estat, corresponia a aquest.

No pot dir-se que aquesta doctrina fos assumida pacíficament després pel Tribunal Constitucional, en qüestions molt específiques, que no detallaré. Però el problema semblava definitivament resolt després que la Sentència 74/1989, de 24 d'abril, se'l plantegés en una perspectiva evidentment general.

En el seu contingut es fan referències reiterades a la competència autonòmica de normalització lingüística i el seu fonament jurídic 5, per exemple, afirma clarament que, *«en una situación de cooficialidad lingüística, como la derivada del artículo 3 de la Constitución y el artículo 3 del EAC —evidentment, l'Estatut de Catalunya—, el ejercicio de la competencia autonómica de normalización lingüística tiene por fuerza que incidir en materias también acotadas por otros títulos competenciales al Estado».*

Però, com és sabut, el Tribunal ha acabat desvirtuant ell mateix —sense reconèixer-ho i, fins i tot, volent donar la sensació de coherència— la seva pròpia doctrina i, per exemple, en les sentències 147/1996, de 19 de setembre, en matèria d'etiquetage, presentació i publicitat de productes alimentaris envasats, i en la citada 87/1997, de 24 d'abril, en matèria de Registre Mercantil, ha tornat al criteri, ja mantingut en altres resolucions, abans d'aquella Sentència 74/1989, de competència lingüística per raó de la matèria.

És un aspecte que no puc comentar ara amb deteniment; sí que indicaré, però, que la Sentència 87/1997 apunta una direcció que, malgrat la seva insuficiència inicial, crec que cal examinar, encara que sigui breument. Prenent com a referència aquella Sentència 74/1989, el seu fonament jurídic 4 afirma la necessitat de buscar *«un equilibrio entre lo que allí se denomina competencia autonómica de normalización lingüística»* i les competències sectorials de l'Estat. Però l'èxit és més aviat pobre.

El punt de partida del raonament podria semblar prometedor; es tractaria de *«las consecuencias genéricas que derivan del carácter oficial de una lengua, que deben ser respetadas como un prius por los entes competentes al precisar en los ámbitos materiales cuya titularidad les corresponda el uso de las lenguas y al establecer los medios concretos para dar cumplimiento a las consecuencias derivadas de la oficialidad y a las exigencias de la normalización».*

El que succeeix és que la continuació del raonament és poc significativa i, a l'hora de donar algun exemple orientatiu, es tracta simplement, d'una banda, d'*«el establecimiento de los derechos y deberes lingüísticos de los ciudadanos frente a las administraciones públicas»* i, de l'altra, de *«la proclamación de la plenitud e igualdad de efectos jurídicos de los documentos redactados en cualquiera de las dos lenguas».*

Ara bé, admesa a efectes dialèctics aquesta posició, el que és inversemblant és que, al final, el Tribunal arribi a un plantejament que no només no respecta aquella igualtat d'efectes jurídics, sinó que, simplement, és anti-constitucional: la desoficialització del català en l'àmbit del Registre Mercantil. Perquè això és el que fa la Sentència, en abonar el criteri de l'article

36.1 del seu Reglament, que, com s'ha dit, estableix que tots els assentaments d'aquella oficina s'hi han de fer en castellà.

Crec, per tant, que, en una línia possibilista, és imprescindible un esforç d'aproximació entre les tesis de les sentències 74/1989 i 87/1997 i, en aquest sentit, la competència autonòmica abastaria:

a) Primerament, en l'àmbit de les grans definicions, aquell establiment dels drets i deures dels ciutadans en les seves relacions amb les administracions i, en general, amb allò que denomino el sistema general d'oferta al públic, que comprèn també la iniciativa privada, no les relacions entre particulars.

b) En segon lloc, com és natural, de manera il·limitada, aquells àmbits en els quals la comunitat autònoma és competent per raó de la matèria.

c) Però, tercer, els efectes naturals, inevitables, d'aquelles grans definicions, en els àmbits de competència material de l'Estat.

Entren sens dubte aquí les normes dels articles 12, 13, 14 i 17 de la Llei 1/1998, que he examinat i, per tant, més concretament també, aquell marc dels registres no administratius. Restarien, en canvi, al marge de la competència autonòmica els aspectes que excedissin els efectes normals. En definitiva, aquells que no serien conseqüència inevitable del contacte directe entre les grans definicions del sistema de doble oficialitat i els nivells més externs dels àmbits concernits. En el benentès, però, que, en cas de manca de diligència del legislador estatal a l'hora de regular els nivells interns, el seu silenci no justificaria la no-aplicació de la normativa autonòmica.

És a dir, en l'interval, el funcionari de torn hauria de suplir el silenci del legislador estatal amb la interpretació normativa corresponent, partint, naturalment, dels preceptes constitucionals i estatutaris sobre això. Una actitud diferent implicaria una demora en la normalització del règim de les llengües territorials, que vulneraria almenys el precepte de respecte i protecció de l'article 3.3 de la Constitució.

Crec que el sistema que he exposat i, més concretament, la iniciativa autonòmica defensada, té, a més, una justificació empírica. És a dir, malgrat la nitidesa d'aquest precepte constitucional, que no hi ha dubte que el concerneix directament, en matèria lingüística, el legislador estatal ha adoptat una actitud no només passiva, sinó de franca inferiorització de les llengües territorials. Fins i tot, de desoficialització en alguns àmbits i, entre ells, a part d'altres, els acabats d'alludir dels registres Civil i Mercantil.

Les empreses de relació oficial

La Llei 1/1998 representa, sens dubte, un esforç normalitzador molt més notable en allò que fa referència a l'àmbit empresarial, en comparació amb l'anterior Llei 7/1983. Aquesta, de fet, limitava el seu abast a les empreses de caràcter públic, amb relació a les quals, l'article 13 reclamava que «els empleats que tenen relació directa amb el públic posseeixin el coneixement de català necessari per atendre amb normalitat el servei que els és encomanat».

La situació ara és diferent. El sistema de la Llei 1/1998 és de més llarg abast i afecta, d'una banda, les empreses que podríem qualificar de relació oficial, és a dir, aquelles que tenen alguna mena de connexió especial amb les institucions, entre les quals comprenc les de servei públic i, de l'altra, les empreses privades. Les primeres són tractades en els articles 30, 31 i 33, el primer dels quals, l'article 30, fa referència a:

- Les empreses públiques de la Generalitat i de les corporacions locals.
- Les empreses concessionàries, quan gestionen o exploten el servei concedit, per tant, com és natural, no més enllà d'aquest servei.

Han d'emprar normalment el català o, allò que és igual, l'ús del castellà ha de ser excepcional. L'apartat 2 del precepte, però, reconeix expressament el dret dels ciutadans a rebre les comunicacions i les notificacions, incloses les factures i els altres documents de trànsit, en castellà, si ho demanen.

L'article 31 fa referència a les empreses i entitats públiques o privades que ofereixin serveis públics, com ara, a tall d'exemple, les de:

- Transport.
- Subministraments.
- Comunicacions.

Com hem vist en tractar el concepte de llengua pròpia i la nota de necessitat, aquestes empreses han d'emprar almenys el català, tant en la retolació i en les comunicacions megafòniques com en les comunicacions i notificacions, incloses les factures i els altres documents de trànsit, també sens perjudici d'aquell dret a rebre-les en castellà, si s'exerceix. A la vista d'allò que disposa l'apartat 3 de l'article, però, cal fer una distinció:

a) Aquest règim s'aplica quan el servei no és executat directament per l'Estat o per les seves empreses o entitats. És, doncs, només la regla general.

b) Quan l'executa directament l'Estat o les seves empreses o entitats, resta salvada la competència estatal «per a organitzar els serveis esmentats», però només en relació amb les factures i altres documents de trànsit. Per tant, no en relació amb les retolacions i comunicacions megafòniques.

Per tant, si les empreses de l'article 30 han d'usar, llevat d'excepcions, només el català, les de l'article 31, amb aquesta última particularitat —servei executat directament per l'Estat o per les seves empreses o entitats—, poden optar entre l'actuació bilingüe o l'actuació en català.

Aquest segon règim és el que també resulta de l'article 33, que tracta de les empreses que han subscrit un concert o un conveni de col·laboració amb la Generalitat o amb les corporacions locals de Catalunya, o aquelles que són beneficiàries d'ajuts o subvencions d'aquestes entitats. Com hem vist també en tractar d'aquella nota de necessitat, han d'utilitzar almenys el català, però amb una delimitació: només en el marc vinculat a l'objecte de l'ajut o del conveni, com, d'altra banda, és natural.

La regulació es completa amb el sistema de sancions o, usant l'eufemisme emprat per la Llei, amb el sistema de garanties de compliment, que aquella estableix en la seva disposició addicional cinquena. És un sistema, però, que afecta només les empreses i entitats dels articles 30 i 31, no, en canvi, les de l'article 33, ignoro per quina raó objectiva. En qualsevol cas, a aquests efectes sancionadors, com veurem al final, l'incompliment «es considera una negativa injustificada a satisfer les demandes de les persones usuàries i consumidores».

Les empreses privades

S'hi refereix l'article 32, que, més exactament, alludeix a «les empreses i els establiments dedicats a la venda de productes o a la prestació de serveis que desenvolupin llur activitat a Catalunya». Han d'estar en condicions d'atendre els consumidors que s'expressin en qualsevol de les dues llengües oficials.

A part d'això, segons l'apartat 3 de l'article, hem d'aplicar, tant a la senyalització i als cartells d'informació de caràcter fix com als documents d'oferta de serveis aquella nota de preferència. Ho hem vist en tractar d'aquesta nota, en estudiar el concepte de llengua pròpia: el text ha d'estar almenys en català. Per bé que amb l'excepció de les marques, els noms comercials i els rètols emparats per la legislació de propietat industrial, els quals, per tant, podran estar escrits només en castellà.

Des del meu punt de vista, hi ha dos aspectes d'aquest àmbit que cal examinar amb una certa atenció; concretament, el concepte d'atenció al públic i el règim sancionador.

a) El concepte *d'atenció al públic* ha donat lloc, de manera poc comprensible, a algunes dificultats d'interpretació, que cal aclarir egudament.

Per bé que amb una altra formulació literal, apareix ja en el nostre sistema en la Llei 3/1993, de 5 de març, de l'Estatut del consumidor, concretament en el seu article 26, lletra *a*, que afirma el dret dels consumidors «a rebre en català les informacions pertinents per al consum i l'ús dels béns, els productes i els serveis». Dret que, evidentment, a part dels aspectes als quals el precepte es refereix de manera especial —«dades obligatòries relacionades directament amb la salvaguardia de llur salut i seguretat»—, afecta també les informacions orals. És a dir, segons la Llei 3/1993, el ciutadà té el dret indiscutible que hom li parli —l'atengui— en català.

Amb aquest punt de partida, és a dir, amb la vigència de la Llei 3/1993, resulta sorprenent que, en el procés de redacció de la Llei, hom es preguntés si el terme *atendre* comportava simplement una actitud passiva, de només escoltar el client i entendre'l en la llengua emprada per ell, però respondent-li eventualment en l'altra, o si, en canvi, suposava una actitud de correspondència, amb l'obligació de contestar en aquella llengua.

El Consell Consultiu, en l'antecedent 7 del seu dictamen sobre el projecte, número 203/1997, s'inclinà sorprenentment per la primera interpretació. Segons ell, «l'acte d'atendre en la llengua emprada per qui ha de ser atès no implica el deure d'utilitzar la mateixa llengua en la qual s'ha dirigit la petició o exigència d'atenció», i afegeix, tot justificant aquest punt de vista: «perquè això suposaria negar la llibertat i el dret reconeguts d'emprar qualsevol de les dues llengües».

Crec que aquest punt de vista pressuposa un error de plantejament difícilment explicable. És a dir, a criteri meu, el Consell Consultiu s'equivoca en determinar el destinatari de la norma i fixa la seva atenció en el personal en contacte directe amb el públic, partint de la base, a més, que, com diu l'exposició de motius, «aquesta Llei té caràcter indicatiu per als ciutadans i ciutadanes». Punt de vista que encara precisa més la mateixa disposició addicional cinquena, en establir que «aquesta Llei no estableix sancions per als ciutadans i ciutadanes».

El cas és, però, que l'article 32 no es dirigeix als personal de les empreses i dels establiments de venda de productes i de prestació de serveis que

està en relació amb el públic, sinó precisament a les empreses i als establiments en qüestió; n'hi ha prou amb llegir el precepte. Dit d'una altra manera: qui ha d'atendre el client és l'empresa o l'establiment, amb una estructura de personal *ad hoc*. I, aleshores, per a mi no hi ha dubte que atendre vol dir escoltar i contestar.

Aquest és, d'altra banda, el sentit que crec que cal deduir del tractament que dels mots *atenció* i *atendre* fa el *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans. Segons aquest text, *atenció* vol dir —i transcriu— demostració de consideració, gentilesa, cortesia, i *atendre*, prestar atenció (a un client) en un establiment públic, servir-lo.

A partir d'aquí, em fa l'efecte que aquells conceptes de consideració, de gentilesa i de cortesia o aquesta idea de servei comporten quelcom més que l'actitud distant que implica la resposta en una llengua diferent, sigui aquesta la catalana o la castellana. Per tant, l'establiment o l'empresa haurà de disposar de personal d'atenció al públic bilingüe o, si inicialment té només personal capaç de respondre en castellà, haurà de completar-lo degudament. I no cal dir que la solució hauria de ser la mateixa en el cas invers, però em fa l'efecte que és poc imaginable que els empleats catalanoparlants no estiguin en condicions de respondre en castellà.

En definitiva, tornant al punt de partida: aquest criteri resulta ineludiblement de la interpretació sistemàtica de la Llei 3/1993 i de la Llei 1/1998. Aquella, com s'ha vist, fa referència directa al dret a rebre informació en català i no té sentit que el dret d'atenció de la segona Llei hagi de ser una cosa diferent.

No ignoro que aquest plantejament pot presentar alguns problemes als establiments de caràcter familiar. Però per això estan els reglaments que han de desplegar la Llei, que és sens dubte l'àmbit normatiu adient per establir les modulacions del cas.

b) Quant al *règim sancionador*, la disposició addicional cinquena de la Llei, com hem vist, al·ludeix als seus articles 30 i 31; en canvi, quan ho fa a l'article 32, es refereix només al seu apartat 2. Per tant, al que tracta de la senyalització, dels rètols fixos i de la documentació d'oferta de serveis. Restaria, doncs, sense sanció la mancança a aquell deure d'atenció.

Entenc, però, que no és així, per bé que novament en el marc del conjunt normatiu aplicable, per tant, a través de la corresponent interpretació sistemàtica de la llei. És a dir, cap disposició de la Llei 1/1998 no ha alterat el sistema de la Llei 3/1993, que, com acabem de veure, conté aquell dret a

rebre en català les informacions. Doncs bé, l'article 29 d'aquesta última Llei, lletra *f*, considera infracció en matèria de defensa dels consumidors la vulneració dels drets lingüístics que són reconeguts per aquesta Llei als consumidors o impedir-ne l'exercici. I l'article 30 assumeix sobre això el règim sancionador d'aquella Llei 1/1990.

El que succeeix és que aquesta última Llei, en la seva relació d'infraccions —òbviament, encara no s'havia promulgat la Llei 3/1993—, no fa cap referència concreta a la qüestió lingüística, i restava aleshores com a dubtosa la ubicació que corresponia a aquella infracció de l'article 29, lletra *f*, de la citada Llei 3/1993. Doncs bé, la Llei 1/1998 ha aclarit la qüestió: la seva disposició addicional cinquena ha establert que les infraccions lingüístiques de les empreses i entitats de la seva lletra *b* comporten la «negativa injustificada a satisfer les demandes de les persones usuàries i consumidores», infracció, aquesta sí, recollida expressament en l'article 4, lletra *f*, de la Llei 1/1990.

Per tant, novament una interpretació sistemàtica de les tres lleis aclareix el dubte. La vulneració d'aquell dret a rebre la informació en català de l'article 26 de la Llei 3/1993, en definitiva, la del seu equivalent, el deure d'atendre els consumidors en qualsevol de les llengües oficials de l'article 31.1 de la Llei 1/1998, no és altra cosa que aquella negativa injustificada de l'article 4, lletra *f*, de la Llei 1/1990.

Li correspon, doncs, la sanció pertinent, que veurem més endavant. Val a dir, però, que tota la normativa del capítol v, per tant, els preceptes relatius a l'àmbit empresarial en general —com també l'article 15, al qual he alludit més amunt— tenen una *vacatio legis* de dos anys, que s'amplia a cinc per als empresaris autònoms, segons la disposició transitòria segona de la Llei.

3. LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

a) *Plantejament general*

De fet, malgrat el canvi de denominació que es produeix en relació amb la Llei 7/1983, denominada expressament de normalització lingüística, tota la Llei 1/1998 n'és, de normalitzadora. Ara bé, al costat d'aspectes com els examinats fins ara, que s'insereixen en àmbits que tenen substantivitat pròpia, concretament, els de la propietat lingüística o de la doble oficialitat, hi ha preceptes que han de considerar-se estrictament normalitzadors. En qualsevol cas, l'abast normalitzador es manifesta ja, d'entrada, a l'article 1 de la Llei, en afirmar que, en el desplegament de l'article 3 de

l'Estatut, d'allò que es tracta és «d'emparar, fomentar i normalitzar l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits».

En aquesta línia, l'article 5 de la Llei reproduïx en bona part els conceptes d'aquell article 3, que, com és sabut, conté un triple mandat, adreçat a la Generalitat:

a) Garantir «l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes», expressió que, a parer meu, implica l'afirmació d'aquell dret d'elecció lingüística, però que, si cal donar significat independent als dos conceptes emprats, comportaria, a més, una diferenciació entre el pla privat —ús normal— i el pla públic —ús oficial.

No hi ha dubte que, en el pla privat, com en el públic, el ciutadà té dret a aquell ús normal, és a dir, sense inconvenients, de la llengua que prefereixi. Però quan aquest ciutadà es posa en contacte amb un altre, resulta que el segon ciutadà té el mateix dret d'elecció lingüística. En produir-se, doncs, la relació, aquesta es tindrà o en una sola de les dues llengües oficials, si hi ha acord, o usant cada interessat la seva llengua. Per tant, a manca d'acord, simplement, no hi haurà relació.

En canvi, en el pla públic, aquesta darrera eventualitat no és possible: el dret del ciutadà a l'ús oficial de la llengua que prefereixi no pot ser contradit. Per tant, en aquest marc, el dret d'elecció lingüística és ple, la qual cosa comporta la plena disponibilitat lingüística de les institucions com a única garantia d'exercici pel ciutadà de les dues opcions que té a l'abast.

La Generalitat, doncs, sobre la base del precepte comentat, ha de garantir aquesta disponibilitat, en primer lloc, afirmant-la; segonament, adoptant les mesures competencialment al seu abast; finalment, més enllà, instant de l'Estat la seva responsabilització sobre la qüestió on la competència sigui d'aquest.

b) Prendre «les mesures necessàries a fi d'assegurar el seu coneixement», precepte que no necessita major comentari i que té el seu desenvolupament principal en tota la normativa relativa a l'ensenyament.

c) Crear «les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya», evidentment, en una referència a les dues llengües.

Aleshores, és interessant de veure com aquesta igualtat entre llengües es predica precisament a partir de la posició jurídica dels ciutadans i, per tant, a partir dels seus drets i deures lingüístics, que no són altres que els que, quant al castellà, afirma l'article 3.1 de la Constitució. Per tant, el dret a usar qualsevol de les dues llengües oficials i el deure de conèixer-les, entès aquest deure en el sentit adequat. Per tant, només com a impossibilitat

tat d'allegar ignorància de qualsevol de les dues llengües, llevat d'indefensió, i obligació d'aprendre-les.

En aquest sentit, és altament interessant la posició de la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, del Tribunal Constitucional. Segons el seu fonament jurídic 14, «*es indudable, pues, el deber de conocer la lengua catalana como área o materia obligatoria de enseñanza en los Planes de Estudio para quienes estudien en los centros educativos de Cataluña*». Concepte reproduït en el fonament jurídic 17, que estableix el deure de les institucions d'assegurar aquest coneixement, tant l'Estat com les comunitats autònomes concernides, «*deber del que hemos dicho que no deriva sólo del Estatuto, sino de la misma Constitución*».

Naturalment, tot aquest marc d'actuació normativa pressuposa una competència sobre la qüestió. No crec, però, que sigui aquest el moment d'entrar en l'examen detallat de la qüestió, més enllà de les consideracions que ja he fet en parlar dels registres.

b) *La Llei de política lingüística*

No cal insistir ara en aquells aspectes normalitzadors que es comprenen en el marc de la propietat lingüística o de la doble oficialitat, ja exposats. D'altra banda, les mesures previstes per la Llei en el camp més estricte de la normalització són prou nombroses com perquè sigui escaient ara d'entrar en l'exposició també detallada del seu contingut, que, a més, és d'un casuïsmes evident, més propi de disposicions de nivell reglamentari que no legislatiu.

Limitaré, doncs, la meua exposició a tres aspectes concrets, que em semblen de més actualitat: l'àmbit de la comunicació, l'etiquetatge i el règim sancionador.

L'àmbit de la comunicació

En línies generals, en allò que afecta els mitjans de comunicació i la publicitat, les actituds que adopta el legislador poden classificar-se en cinc blocs.

a) Com un reflex d'aquella nota d'exclusivitat que hem vist en parlar del concepte de llengua pròpia, imposa, en l'article 25.1, l'ús normal del català als mitjans de radiodifusió i de televisió gestionats per la Generalitat i

per les corporacions locals, amb una previsió: aquestes últimes «podran tenir en compte les característiques de llur audiència». Precepte prou precís, però de no gaire difícil interpretació.

Igualment fa l'article 27.1, quant a les publicacions periòdiques, aquí sense cap reserva. I l'article 35.1, quant a la publicitat institucional de la Generalitat, les corporacions locals, llurs empreses públiques o concessionàries i les altres institucions i corporacions catalanes de dret públic. Cal indicar, però, d'una banda, que aquí el terme utilitzat no és el d'ús normal, sinó el d'ús general, fet que crec poc important i, de l'altra, que l'abast del precepte es limita al territori de Catalunya.

b) L'article 26 preveu un mínim del cinquanta per cent d'emissió en català per a les entitats concessionàries de programació audiovisual distribuïda per cable, tant en relació amb els programes de producció pròpia com amb els altres teleserveis; per a les concessionàries de gestió privada d'àmbit territorial de Catalunya, i per a les emissores de radiodifusió de concessió de la Generalitat, per bé que, per a aquestes últimes, la quota pot ser modificada —per tant, reduïda o augmentada— per reglament, ateses les característiques de l'audiència.

Fins i tot l'apartat 4 del mateix article preveu que «el Govern de la Generalitat ha d'incloure l'ús de la llengua catalana en percentatges superiors als mínims establerts com un dels criteris d'adjudicació de concessions».

Els tres casos de concessió esmentats, com veurem, entren en el règim sancionador. Al marge d'aquest, el mateix article 25, en el seu apartat 5, preveu, a més, que un mínim del vint-i-cinc per cent de la programació de música cantada en les emissores de radiodifusió i de televisió haurà de ser de cançons interpretades en català o en aranès.

c) En l'àmbit cinematogràfic, en l'article 28.3 preveu l'establiment per via reglamentària de quotes de pantalla i de distribució, quant als productes cinematogràfics doblats o subtitulats en una llengua diferent de l'original, amb un límit —per tant, amb un màxim— del cinquanta per cent.

d) Preveu en l'article 27, apartats 2 i 3, la subvenció de les publicacions periòdiques redactades totalment o majoritàriament en català, bé pel Govern, si són de difusió general, bé pel Govern i per les corporacions locals, si són d'àmbit local o comarcal.

e) Estableix en els articles 28 i 29 un sistema ampli de foment, relatiu, el primer, a les que anomena indústries culturals i arts de l'espectacle i, el segon, a les que anomena indústries de la llengua i a la informàtica. Foment que l'article 35.2 preveu en relació amb l'ús del català en la publicitat, es-

pecialment en la via pública, «amb l'objectiu que sigui la llengua d'ús normal en el sector», com a tasca del Govern i dels ens locals.

L'etiquetatge

L'article 34 tracta del que denomina informació a les persones consumidores i usuàries, que ofereix aspectes certament interessants. La normativa es refereix, com és natural, als productes que es distribueixin en l'àmbit territorial de Catalunya i estableix un règim general i un altre d'especial.

a) El règim general, tractat a l'apartat 1, és de llibertat. L'etiquetatge, l'embalatge i les instruccions d'ús podran figurar en català, en castellà o en qualsevol llengua de la Unió Europea.

b) El règim especial, tractat a l'apartat 2, afecta, en primer lloc, els productes catalans que, a més, «gaudeixin de denominació d'origen, de denominació comarcal o de denominació de qualitat» i, segonament, els productes artesanals, òbviament, catalans. Doncs bé, en relació amb aquests, les dades obligatòries i les informacions addicionals «han d'ésser necessàriament, com a mínim, en català».

El sistema resultant modifica la situació anterior a la Llei. D'una banda, restringeix, només en relació amb els productes enumerats en l'apartat 2, el criteri de llibertat de l'article 1 del Decret 389/1983, de 15 de setembre, sobre l'ús de les llengües oficials per a l'etiquetatge dels productes que es comercialitzin a Catalunya, que preveia que les dades obligatòries i facultatives figurarien «en els idiomes català o castellà o bé en ambdós idiomes». De l'altra, atesa la generalitat de l'apartat 1, el seu text no encaixa amb el de l'article 19 del Reial decret 1122/1988, de 23 de setembre pel qual s'aprova la norma general d'etiquetatge, presentació i publicitat dels productes alimentaris envasats, que estableix que les dades obligatòries «*se expresarán al menos en la lengua española oficial del Estado*». Per tant, en castellà.

Com és sabut, el precepte havia estat declarat bàsic per la disposició addicional única d'aquell Reial decret i aquesta declaració, objecte de recurs pel Govern de la Generalitat, fou abonada per la Sentència 147/1996, de 19 de setembre, del Tribunal Constitucional, en circumstàncies que ara no és el moment de comentar.

Per tant, quant a aquells productes envasats, cal subordinar el precepte de la Llei 1/1998 a aquest article 19. De fet, com és prou sabut, el problema es connecta directament amb la legislació europea i, més concreta-

ment, amb la Directiva 79/112/CEE. Potser en consideració a aquesta circumstància, el mateix article 34 de la Llei, en el seu apartat 3, preveu un desplegament reglamentari ulterior, «seguint els principis d'aquesta Llei, de les normes de la Unió Europea i de la resta de l'ordenament jurídic».

És, sens dubte, una qüestió que ultrapassa els propòsits d'aquest treball. Ara bé, més enllà d'aquesta, és evident que la normativa de la Llei 1/1998 relativa a l'etiquetatge, per tal com fa referència a la informació escrita dels consumidors i usuaris, connecta també amb aquell article 26 de la Llei 3/1993. Concretament, amb el dret que aquest estableix en favor del ciutadà a rebre informació en català.

Per tant, d'acord ara amb l'article 30 d'aquesta última Llei, en cas d'infracció, s'entra en contacte també amb el sistema sancionador de la Llei 1/1990, en la forma ja exposada més amunt. O, dit d'una altra manera, aquest és un altre cas d'aplicació del sistema de sancions no previst expressament en aquella disposició addicional cinquena, però que resulta de la ineludible interpretació sistemàtica de la normativa vigent.

El règim sancionador

De fet, la Llei és extremadament prudent sobre aquesta qüestió, per rons prou conegudes. Segons l'exposició de motius, «aquesta Llei té caràcter indicatiu per als ciutadans i només crea obligacions per a les Administracions i per a determinades empreses si el caràcter de servei públic de llur activitat i la protecció dels drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes ho fa aconsellable». I afegeix: «d'aquesta manera només poden ésser objecte d'infracció administrativa, d'acord amb la normativa sectorial aplicable, els funcionaris i funcionàries i les empreses esmentades, si incompleixen les obligacions establertes per aquesta Llei».

De fet, la mateixa disposició addicional cinquena comença afirmant que «aquesta Llei no estableix sancions per als ciutadans i ciutadanes» i, efectivament, tal com ha anunciat l'exposició de motius, resol el problema per assumptió del sistema de sancions ja recollides en altres textos integrats en la legalitat vigent. És a dir:

a) Quant a les entitats concessionàries de l'article 26, l'apartat a de la disposició qualifica l'incompliment dels preceptes d'aquest article d'infracció de les condicions essencials de la concessió. Es tracta evidentment de la no-observança de les quotes mínimes del cinquanta per cent d'emissió en llengua catalana, indicades fa un moment, per:

- les entitats concessionàries de programació audiovisual distribuïda per cable,
- les televisions de gestió privada d'àmbit territorial de Catalunya,
- les emissores de radiodifusió de concessió atorgada per la Generalitat.

A les primeres entitats s'aplica el règim sancionador de la Llei 8/1996, de 5 de juliol, de regulació de la programació audiovisual distribuïda per cable. En el seu article 13, apartat 2, qualifica d'infracció greu «l'incompliment del que estableixen els capítols II i III d'aquesta Llei», referència que crec que cal assimilar a aquell incompliment de les condicions essencials de la concessió, i a l'apartat 3, d'infracció molt greu la reincidència en el termini d'un any.

La primera comporta una multa de 2.000.001 a 15.000.000 de pessetes, amb possibilitat de suspensió de les emissions o d'una part de la programació, per una setmana com a màxim. La segona, una multa de 15.000.001 a 50.000.000 de pessetes «i la cancel·lació del canal, en el cas que ho acordi l'òrgan competent».

A les segones i a les terceres entitats —televisió, radiodifusió— s'apliquen, seguint l'ordre de la seva citació en la disposició, les lleis estatals 31/1987, de 18 de desembre, d'ordenació de les telecomunicacions, i 25/1994, de 12 de juliol, per la qual s'incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la Directiva 89/552/CEE. Però, atesos els continguts, entenc que la Llei 3/1997 s'aplicarà a les emissores de radiodifusió i la 25/1994, a les de televisió.

Doncs bé, la Llei estatal 3/1987, a la lletra *e* de l'article 33.2, qualifica d'infracció molt greu l'incompliment precisament de les condicions essencials de la concessió, essent la sanció, segons l'article 34.1, d'1.000.001 a 10.000.000 de pessetes. A més, segons l'apartat 3 del mateix article, hom podrà revocar definitivament el títol administratiu habilitant del servei o acordar-ne la suspensió provisional i clausura provisional també de les instal·lacions per un termini màxim de sis mesos.

La referència a la Llei estatal 25/1994 ofereix una major complexitat. En el seu article 19, apartat 1, qualifica d'infraccions molt greus la violació reiterada de les obligacions i prohibicions imposades en els capítols II, III i IV, i de lleu la violació no reiterada. I, a l'apartat 2 del mateix article, aplica el règim sancionador de l'article 25 de la Llei 10/1988, de 5 de maig, de televisió privada.

Per tant, cal assimilar aquella violació d'obligacions i prohibicions —en la terminologia de la disposició addicional cinquena de la Llei 1/1998— a

l'incompliment de les condicions essencials de la concessió. De fet, però, encara que no sigui citat per la Llei catalana, cal completar el raonament amb el text de l'article 24 de la Llei estatal.

Segons el seu apartat 3, lletra *f*, l'incompliment reiterat de les condicions essencials de la concessió només és falta greu, llevat que hagi de considerar-se molt greu, d'acord amb les previsions de l'apartat 2 del mateix article. És a dir, quan es tracta de les vulneracions de gravetat especial que enumera aquest apartat i que, atès el seu contingut, no crec que sigui ara interessant de detallar, llevat de la reincidència dins el termini d'un any, citada en la lletra *g*.

Naturalment, per raons òbvies, entre aquestes vulneracions no es comprèn la no-observança de les quotes d'emissió en català. Per tant, la infracció serà només greu, llevat de la reincidència citada. En el primer cas, la sanció queda entre 2.000.001 i 15.000.000 de pessetes i, en el segon, entre 15.000.001 i 50.000.000, i es produeix, a més, en aquest segon cas, la suspensió de les emissions per un termini almenys de quinze dies.

b) Quant a les entitats, empreses i establiments dels articles 15, 30, 31 i 32.3, l'incompliment d'allò que es disposa en aquests preceptes es considera una negativa injustificada a satisfer les demandes de «les persones usuàries i consumidores». És a dir:

— L'article 15, a l'apartat 2, estableix que «els contractes d'adhesió, normats, contractes amb clàusules tipus o amb condicions generals» s'han de redactar en la llengua escollida pels consumidors i han d'estar a la seva disposició immediata en exemplars separats en català i en castellà, i a l'apartat 3, com hem vist, que els xecs, els pagarés, els talonaris i els altres documents oferts per les entitats financeres al seus clients «han d'ésser redactats, si més no, en català».

— L'article 30 fa referència a les empreses públiques de la Generalitat i de les corporacions locals, i els imposa l'actuació lingüística que hem vist més amunt.

— L'article 31, en la forma que hem vist també, imposa igualment un règim lingüístic determinat a les empreses de serveis públics.

— L'article 32.3 fa referència, finalment, en la forma que també hem vist, a la senyalització, als cartells fixos d'informació general i als documents d'oferta de serveis, «que han d'ésser redactats, almenys, en català».

Doncs bé, se'ls aplica el règim sancionador de la ja citada Llei 1/1990, que, en principi, segons la lletra *d* de l'article 8.1, qualifica aquella negativa

injustificada de falta lleu. A menys que sigui procedent de qualificar-la com a greu, circumstància que es dóna en el cas de reincidència en un període de sis mesos, segons l'article 9.2, lletra *e*, o si la falta es produeix conscientment o deliberadament, segons la lletra *b* de l'article 9.1. Però la falta esdevé molt greu, per reincidència en infraccions greus en els darrers dos anys, segons la lletra *c* de l'article 9.2, «sempre que no siguin alhora conseqüència de la reincidència en infraccions lleus».

Les sancions, arriben fins a les 500.000 pessetes, en el cas de falta lleu, queden entre 500.001 i 5.000.000 de pessetes, en el cas de falta greu, i poden arribar fins als 100.000.000 de pessetes, en el cas de falta molt greu.

* * *

Ara bé, com hem vist més amunt, aquests no són els únics casos de possible sanció. Són simplement els casos en què la infracció es tipifica i les sancions, encara que per la via indirecta exposada, són previstes de manera expressa per la Llei. N'hi ha d'altres la tipificació dels quals també és a la Llei, per als quals, però, la sanció resulta de la seva interpretació sistemàtica amb altres normes. Concretament:

a) Quant a les empreses i establiments de l'article 32.1, com hem vist, la vulneració d'aquella obligació d'atendre els consumidors en qualsevol de les llengües oficials, entesa també, si és el cas, com a obligació de respondre en català o, de fet, més pròpiament, en la llengua escollida pel client.

Com he explicat abans, la combinació de la Llei 1/1998, que aporta la tipificació de la infracció —aquella equiparació a la negativa injustificada a satisfer les demandes dels consumidors i usuaris—, amb les lleis 1/1990 i 3/1993, soluciona la perplexitat que sorgia a l'hora de situar la infracció de l'obligació de donar informació en català de l'article 26 d'aquesta última Llei en el sistema sancionador de la Llei 1/1990, ja descrit.

b) Quant a l'etiquetatge, regulat a l'article 34, com també hem vist, la vulneració del sistema previst per la Llei, igualment per referència a la Llei 3/1993 i, a través d'aquesta, a la Llei 1/1990.

De fet, com és natural, la vulneració d'altres preceptes de la Llei donarà lloc a d'altres hipòtesis de sanció. Però es tracta d'infraccions que, al revés de les exposades fins ara, no són tipificades per la Llei, sinó per la legislació aplicable al cas concret i que, per tant, no crec que s'hagi de tractar en aquest treball.